

Siuntion Svartbäck – kahden tontin historiallinen kylä ja sen pronssikautinen asuinpaikka

Päivi Maaranen

Abstract

In this article I explore the multiperiod settlement and burial sites of Marsbacken and Marsbacken 2 that lie in the municipality of Siuntio in Southern Finland. First archival data of the Marsbacken site is from the 1910s, while the Marsbacken 2 site was discovered in the 1920s. As decades passed, our knowledge concerning the sites has changed as a result of an increase in the amount and quality of information available. In this context, I describe the previously unpublished results from the test-excavation in the 1990s. To complete the picture, I present the results from the study that covered historical information, cartographic documents, and natural surroundings in the 2010s. In addition, I briefly compare the sites to other similar sites. In summary I emphasise the potential to improve our knowledge of the archaeological sites by a re-examination of the archaeological record and complementing it with historical information and maps.

Keywords: burial site, settlement site, hamlet site, Bronze Age, Early Modern Period.

Avainsanat: hautapaikka, asuinpaikka, kyläpaikka, pronssikausi, uusi aika.

11.1 Johdanto

Arkistossa ja kokoelmissa on runsaasti erilaisten kaivaustutkimusten tuottamia aineistoja, joita ei ole julkaistu. Monet niistä ovat kiinnostavia ja ne ansaitisivat tulla laajemminkin tietoon. Jotkut näistä aineistoista ovat myös sellaisia, että niitä ei ole raportoinnin jälkeen tarkasteltu uudelleen. Näin niitä ei ole pohdittu esimerkiksi kaivausajankohdan jälkeen ilmi tulleen tiedon valossa.

Lisäksi monissa 1900-luvun kaivaustutkimuksissa historiallisen ajan ilmiöt ovat jääneet vähemmälle huomiolle kiinnostuksen suuntautuessa arkeologiassa esihistoriaan. Historiallista aikaa koskevia havaintoja on kirjattu ylimalkaisesti raportteihin ilman tarkempaa analysointia. Löytöjäkään ei ole välttämättä otettu kaivauksilla talteen tai niitä ei ole tallennettu kokoelmiin ”resenteinä”. Kaivauksien yhteydessä ei ole yleensä selvitetty laajemmin historian lähteitä ja muita aineistoja, jotka olisivat voineet antaa lisätietoa kohteista. Näin kohteita on tulkittu lähinnä esihistoriallisen ajan ja voimakkaastikin valikoituneen arkeologisen aineiston muodostamisessa puitteissa.

Pitkäänkin tunnettuja muinaisjäännöskohteita koskevat käsitykset voivat arkeologiassa perustua edellä kuvatun kaltaisen tutkimuksen tuottamiin tuloksiin ja tulkintoihin. Näin osa kohteisiin liitty-

västä menneisyyden ihmisen toiminnasta on voinut jäädä tunnistamatta. Kun arkeologisia aineistoja tarkastellaan uudelleen ja täydennetään muiden tieteenalojen aineistoilla sekä arkeologian menetelmiä esimerkiksi historian ja maantieteen menetelmillä, voi käsitys kohteiden luonteesta ja iästä muuttua. Seuraavassa esimerkkinä tällaisesta tapauksesta esitellään lyhyesti Marsbackenin aluetta Siuntiossa.

11.2 Kohteen ja tutkimusmenetelmien kuvaus

Marsbackenin alueen esihistorialliseen ja historialliseen aikaan ajoittuvat muinaisjäännökset sijaitsevat Svartbäckin kylässä (Kuva 11.1). Pronssikautinen röykkiö Marsbacken (Museoviraston muinaisjäännösrekisteritunnus 755010015) on ollut tiedossa vuodesta 1913 lähtien (Lindelöf 1913). Se sijoittuu alueen koillisosaan etelä- ja lounaisreunastaan jyrkähkön kallion korkeimman huipun tuntumaan. Röykkiö on siten monien muiden siuntiolaisten ja laajemminkin uusmaalaisten pronssikauden (1900/1700–500 eaa.) merenrantojen kallioille rakennettujen hautojen kaltainen.

Kallion lounaispuoleisella peltoon työntyvällä niemekkeellä ovat Marsbacken 2:n (755010016) rautakautisiksi arvioitua kumpumainen röykkiö ja latomus, jotka mainitaan ensi kerran vuonna 1927 (Nylund 1927: 1–2.) Vuoden 1992 koekaivauksen ja kartoituksen yhteydessä paikalta löydettiin pronssikautinen ja mahdollinen rautakautinen sekä 1600–1700-luvun asuinpaikka (Moisanen 1993: 16). Sitä koskevia tietoja täydennettiin 2010-luvulla tarkastelemalla erilaisia karttoja, historian lähteitä ja muita aineistoja havaiten paikan 1500-lukuun ajoittuva asutus (Maaranen 2018b: 3–4). Muita metallikautisiksi arvioituja asuinpaikkoja Siuntiossa ovat rautakauteen ja/tai keskiaikaan (1100–1523

Kuva 11.1. Marsbackenin alueen sijainti Suomessa (punainen ympyrä), pronssikautinen röykkiö (vasemmalla ylhäällä) sekä asuin- ja hautapaikka (vasemmalla alhaalla). Kuvat Museovirasto, P. Maaranen 2017. Sisältää Maanmittauslaitoksen Yleiskarttarasteri 1:4 500 000 aineistoa, 2010.

jaa.) ajoittuva Grotbacka (755010046) sekä muun muassa pronssi- ja rautakauteen (500 eaa.–1100 jaa.) ajoittuva Dalamalm (755010017). Pronssikautisia asuinpaikkoja tunnetaan muualtakin Uudelta- maalta jokseenkin vähän, mutta rautakautisia jo hieman enemmän. 1500–1700-lukujen historiallisia asuinpaikkoja tiedetään puolestaan yksistään Siuntioista vajaa satakunta (Asutuksen yleisluettelo).

Tieto Marsbackenin alueen jäännöksistä kertyi monien muiden kohteiden tapaan alkuun laajan alueen yleisinventoinnin eli perusinventoinnin keinoin. Tällaisen inventoinnin keskeisimpänä tavoitteena on löytää, tunnistaa ja kuvata jo tunnettuja muinaisjäännöksiä sekä etsiä ennestään tuntemattomia kohteita (esim. Lavento 2000: 22–23). Menetelmän avulla saadaan yleensä riittävää yleistietoa, mutta laajempien tai monenlaisia rakenteita käsittävien jäännösalueiden kuvaus voi jäädä suppeaksi. Tarkempaa tietoa Marsbacken 2 rakenteista, ajoituksesta ja luonteesta on saatu yleiskartoituksen ja koekaivauksen menetelmin (esim. Lavento 2000: 29–30; Pesonen 2008: 192–193). Koekaivaus kohdistui 80 x 70 m laajuiseen lounaiseen alueeseen ja siinä tutkittiin 52 m² tekemällä 2 x 2 metrin koekuoppia ja 6 x 1 metrin koeoja. Lisäksi tehtiin fosforikartoitus, jossa otettiin näytteitä kymmenen metrin verkostossa kartoitettavalla alueella. (Moisanen 1993: 7–8, 13.) Fosforikartoitus onkin hyvä menetelmä ihmistoiminnan keskeisten alueiden määrittämiseen, sillä se perustuu toiminnan synnyttämän maaperän fosfaattimäärän mittaamiseen (Pesonen 2008: 197).

Marsbacken 2 tarkastelua on täydennetty myös täsmäinventoinnilla. Siinä suppea alue käydään läpi jäännösten tarkan sijainnin ja laajuuden määrittelemiseksi sekä yleensä koekaivauksen menetelmää käyttäen (esim. Lavento 2000: 25–27). Koekaivausten sijaan aluetta tarkasteltiin kuitenkin laajemmalla maisemallisessa yhteydessään. Tällöin sitä lähestyttiin maastossa spiraalimaista kulkureittiä kävellen sekä monesta eri suunnasta maisemassa tarkastellen (Maaranen 2019: 20). Raportoinnin yhteydessä kohdetta kuvaavat arkeologiset havainnot yhdistettiin kirjallisten ja karttalähteiden sekä historian tutkimuksen antamaan tietoon soveltamalla historiallisen maantieteen retrospektiivistä menetelmää (Maaranen 2018b: 3–4). Menetelmässä tarkastelu aloitetaan vanhimmista käytettävissä olevista lähteistä, ja niiden sekä nuorempien aineistojen pohtimisen kautta pyritään tarkasteluhetkellä kohteessa vallitsevan tilanteen ymmärtämiseen (Karsvall 2013). Marsbacken 2 tarkastelussa menetelmän avulla tavoiteltiin kohteen hahmottamista laajemmassa yhteydessä, kuin vain paikalla olevien jäännösten muodostamana kokonaisuutena.

Kohteen ymmärtämisessä laajemmassa yhteydessään tärkeässä roolissa on kohdetta tarkastelevan tutkijan, havainnoitavan kohteen ja siihen liittyvän tiedon vuorovaikutus. Näin ymmärtäminen ja siihen kytkeytyvä kohteen tulkinta syntyvät kysymysten ja vastausten verkostossa, jossa vastaukset johtavat uusien kysymysten pohdintaan. (Maaranen 2019: 18–20.) Tällainen tapahtumakulku vertautuu hermeneuttiseen ajatteluun, jossa tutkimuksen kysymykset ja niihin aineiston tarkastelun perusteella muodostetut vastaukset vuorottelevat ja lisäävät ymmärrystä kehämäisessä syklissä. (Esim. Tontti 2002: 55–57.)

11.3 Esihistoriallisen ajan jäännökset

Marsbackenin pronssikautista röykkiötä ja sen ympäristöä ei ole tutkittu laajan alueen yleisinventointia ja yleiskartoitusta tarkemmin menetelmin. Vuoden 1913 tietojen mukaan: ”Svartbäckin Skepparsin talon maalla on nk. Marsbackan miltei puuttomalla vuorella jätinkasa, jota on paikoin rikottu. Korkeus on runsaasti 1 m. Keskellä on syvennys, jonka suu on n 1½ m. läpimitaten. Syvennyksen yläreunasta alenevan pinnan kehään 10–12 m.” (Lindelöf 1913.)

Myöhemmin röykkiössä on havaittu viitteitä kehäkiveyksestä. Röykkiöön on aikojen kuluessa kaivettu myös erilaisia kuoppia, jolloin osa kivistä on vierinyt ympäristöön. (Moisanen 1993: 4–5.)

Luonnonympäristökin on muuttunut, kun kalliolle on vuosisadassa kasvanut sankahko metsä. Röykkiön välittömässä läheisyydessä olevan siirtolohkareen yhteydessä on havaittavissa mahdollinen noin 2,5 x 2 metriä oleva matala kiveys. Röykkiön lähellä eteläpuolella on myös mahdollisesti halkaisijaltaan noin 1,2 metrin kiveys. Kiveysten kiviaines voi olla röykkiöstä vieriteltyä. (Maaranen 2018a: 2.) Kyse voisi olla myös tarkoituksellisesti tehdystä rakennelmista, jolloin vastaavia voisi löytyä muidenkin pronssikautisten röykkiöiden yhteydestä. Asiaa ei kuitenkaan selvitetty Marsbackenin alueen tarkastelun yhteydessä tarkemmin.

Marsbacken 2 kuvattiin vuonna 1927 puolestaan seuraavasti: ”I Svartbäck by ... finnes i en beteshage, Marsbacka, ett märkligt röse. Det ligger inte på berg såsom de andra Sjundeårösen utan i lövskog på mullgrund, väl uppbyggt av vanliga runda och kantiga stenar, som en man väl kunnat hantera. Formen och storleken icke ovanliga, 12 meter i diameter och 1 meter hög men mellan stenarna fanns mulljord, så att yvigt gräs fordrades. Då Marsbacken på detta ställe icke är många meter hög, är det tydligt att vi här ha att göra med ett gravröse från järnåldern.” Tämän kumpumaisen röykkiön lisäksi mainittiin rikkoutunut röykkiö seuraavasti: ”På en liten bergglack ... i samme hage... finnes ytterligare en stensamling, som kunde vara ett söndrat röse. Det är 12 m i vidd.” (Nylund 1927: 1–2.)

Vuoden 1992 koekaivausten yhteydessä kumpumaista röykkiötä ei tutkittu kaivamalla, mutta muiden löytöjen perusteella sille esitettiin kaksi tulkintaa. Sen todettiin voivan olla pronssikautinen hauta Raaseporin Karjaan Räckersin (220010054) tapaan, tai tyyppinsä perusteella rautakautinen Raaseporin Karjaan Hönsåkerskullenin (220010052) tapaan. (Moisanen 1993: 6, 16.) Mainittujen kohteiden röykkiöt ovat maansekaisia, suurikokoisia ja selvästi maastossa erottuvia, mineraalimaalle tehtyjä kumpareita. Räckersissa on ollut kolme röykkiötä, joista on kaivauksissa paljastunut pronssikaudelle ja rautakaudelle ajoittuvia hautauksia. Lisäksi paikalla on tulkittu olleen pronssikautta varhaisemman asuinpaikan. (Esim. Hällström 1946.) Hönsåkerskullenissa on kaksi röykkiötä, jotka ovat kaivausten perusteella pronssikautisia hautoja. Toiseen on tehty rautakaudella ainakin yksittäinen polttohautaus ja toiseen liittyy rautakautinen hautapaikka. Röykkiöiden yhteydessä on rautakauteen ja varhaismetallikauteen (1900/1800 eaa.–300 jaa.) ajoittuva asuinpaikka. (Esim. Kankkunen 1993: 6–8, 12; Moisanen 1992a: 4, 6–8, 11.)

Marsbacken 2 rikkoutuneeksi röykkiöksi vuonna 1927 arvioitu jäännös tulkittiin koekaivausten yhteydessä suorakaiteen muotoiseksi rautakautiseksi latomukseksi, jonka yksi sivu on hajonnut, ja jonka reunakiveys ei erotu täytekiveystä suurempana. Lisäksi jäännöksen paikan arvioitiin ilmoitetun väärin vuonna 1927. (Moisanen 1993: 4, 6, 16.) Luonteeltaan tämä jäännös on maastossa melko epämääräinen, mutta se voi olla läntiseltä Uudeltamaalta ja itäisestä Varsinais-Suomesta tunnettujen nelisivuisten rautakautisten hautalatomusten perinnettä tapaileva (vrt. Cleve 1933: 8–10; Meinander 1973: 146). Ilman kaivaustutkimuksia latomuksen luonnetta on vaikea arvioida tarkemmin.

Koekaivausten yhteydessä löydettiin muitakin esihistorialliseen aikaan ajoittuvia jäännöksiä (Kuva 11.2). Kumpumaisen röykkiön kaakkoispuolella kartoitettiin neljä laajahkoa, soikeaa painannetta. Yksi painanteista todettiin selvärajaiseksi ja mitoiltaan noin 12 x 7 metriä laajaksi. Siihen tehdystä koeojasta löydettiin savitiivistettä, paalunjäljiksi tulkittuja värjäymiä ja likamaata. Löydöt olivat esihistorialliselta ajalta ja niihin kuului muun muassa koristelemattomia, rapautuneita saviastianpaloja, pii-iskos ja kvartsi-iskoksia. Tulosten perusteella arvioitiin, että painanteet liittyvät pronssikautiseen asuinpaikkaan. Paikalta kartoitettiin myös pyöreitä, halkaisijaltaan kahdeksasta metristä vajaaseen metriin vaihtelevia säilytyskuopiksi tulkittuja rakenteita, joista joidenkin ympärillä oli oja. (Moisanen 1992b; 1993: 6, 8, 11, 16.)

Muualta Marsbacken 2 alueelta löydettiin koekuopasta suorakaiteen muotoiseksi liedeksi tulkittu jäännös ja sen lähettyviltä likamaakuoppa, johon liittyi tekstiilikeramiikkaa. Liedessä oli pintaosassa tiiltä, joten sen arvioitiin voivan olla myös historialliselta ajalta. Löytöinä oli pääosin tekstiilipainantein, mutta myös muuten koristeltuja hiekkasekoitteisia keramiikkapaloja koristelemattomien

Kuva 11.2. Koekaivauksen 1992 keskeisimmät havainnot ja löydöt vuoden 1748 kartalle koostettuna, missä runsaslöytöisimmät kaivauspaikat on osoitettu mustalla nuolella.

Selitykset:

- 1 – asuspainanteet
- 2 – kumpumainen röykkiö
- 3 – latomus
- – tekstiilikeraamiikka
- – muu keramiikka
- – paalunsija
- – liesi
- – likamaakuoppa
- – tumma maa / voimakas maan värjäymä
- – savitiiviste
- – voimakkaammat fosforipitoisuudet
- – heikommat fosforipitoisuudet.

Kartta Kansallisarkisto, Fattensborg 1748.
Visualisointi P. Maaranen.

lisäksi. Edelleen löytöihin kuului runsaasti palanutta savea, josta osa oli savitiivistettyä. Myös toisesta koekuopasta tulkittiin löydetyn liesin ja likamaakuopan yhdistelmä. Sen yhteydessä löydettiin muun muassa koristelematonta keramiikka, yksi mahdollisesti painannekoristeinen pala ja yksi mahdollinen saviesineen katkelma. (Moisanen 1992b; 1993: 9.)

Koekaivauksen tulosten perusteella pronssikautisen asuinpaikan ohella Marsbacken 2 alueella arvioitiin voineen olla asutusta tai muuta ihmistoimintaa rautakaudellakin. Tähän viittasi kaivauksissa löytynyt karkeasekoitteinen keramiikka, joka vaikutti rautakautiselta yleiskeramiikalta. Rautakautista ihmistoimintaa paikalla ilmensivät siten latomuksen ja kumpumaisen röykkiön ohella keramiikkalöydöt. (Moisanen 1993: 10, 16.) Myös osan alueelta löytyneestä savitiivisteestä voi liittää rautakautiseen ihmistoimintaan.

Maaston alavuuden vuoksi meri ulottui kapeahkona ja poimuilevana lahtena Siuntion alueelle pronssikaudella. Pronssikauden alkaessa Marsbacken 2 sijaitsi suojaisessa sisäsaaristossa leveän, itään työntyvän niemen itä- ja etelärannalla. (Moisanen 1993: 5.) Kohteen sijainti muistuttaa läheisen Dalamalmin ohella hieman esimerkiksi varhaismetallikauteen ja rautakauteen ajoittuvia asuinpaikkoja Kaarina Toivola (Hulkkio ja Tikankontti) (202010011), Porvoo Böle (613010040) ja Raasepori Bäljars 2 (220010029) (Kelola & Koivisto 2009: ii, 4, 15–16; Laulumaa 2015: 84; Strandberg 2002: 223–225). Samantapainen sijainti vaikuttaa olevan myös Raaseporin Räckersilla ja Hönsäkerskullenilla, jotka ovat olleet meren rannan lähetyvillä lahdelmassa etelään antavalla alueella. Toivolan välittömässä läheisyydessä sijaitsivat Tikan (202010012) pronssikautiset röykkiöt, mutta Dalamalmin, Bölen ja Bäljars 2 yhteydestä ei sellaisia tunneta.

Matalahkon merenlahden rannalla olevan Marsbacken 2 pronssikautinen asuinpaikka vaikuttaa olevan edellä mainittujen muiden asuinpaikkojen tapaan otollisessa paikassa asumisen ja pyyntielinkeinojen harjoittamisen näkökulmasta. On myös mahdollista, että seudulle on muodostunut paikoin laidunnuksen ja kotieläinten ruuantuotannon kannalta hyviä merenrantaniittyjä. Dalamalmin, Hönsäkerskullenin, Toivolan, Bäljars 2 ja Bölen tapaan Marsbackenista on myös rautakautiseksi tulkittu asutuksen merkkejä. Rautakautisen asutuksen kannaltakin kohde vaikuttaa suotuisalta muun muassa suhteellisen viljelykelpoisten maalajiensa vuoksi (vrt. Maaperäkartta 1961).

11.4 Historiallisen ajan jäännökset

Vuoden 1992 koekaivauksen yhteydessä Marsbacken 2 alueella havaittiin runsaasti erilaisia historiallisen ajan ihmistoimintaan liittyviä jäännöksiä. Näihin lukeutuivat muun muassa viisi pientä röykkiötä ja kaksi rakennuksen kivijalaksi tulkittua jäännöstä. Lisäksi kartoitettiin erilaisia kuoppia, ojia ja painanteita. Esinelöytöihin kuului esimerkiksi tiilen paloja, rautanauvoja, hevosenkengän nauvoja, valinmuotin ja tulusraudan kappaleet sekä ainakin yksi tuluspiin kappale. (Moisanen 1993: 5–8, 10, 16.) 2010-luvulla lopulla näitä tietoja täydensivät täsmäinventoinnin yhteydessä tehdyt havainnot aiemmin kartoittamattomista ja pienikokoisista seitsemästä röykkiöstä ja kahdesta kuopasta (Maaranen 2018b: 2).

Koekaivauksen yhteydessä todettiin myös, että historiallisten tietojen mukaan alueella oli ollut tila ainakin 1600-luvun lopulla ja 1700-luvun alussa. Asuinrakennuksia paikalla arvioitiin olleen ainakin 1600-luvun lopulla. Lisäksi todettiin, että tie Svartbäckin Skepparsista kirkolle kulki alueen läpi. (Moisanen 1993: 5, 16.) Kun näitä tietoja täydennettiin täsmäinventoinnin yhteydessä historiallisten karttojen selvittämisellä, havaittiin vuoden 1748 kartalla Marsbacken 2 alueella rajattu erillinen maa-ala ja sen yhteydessä oleva merkintä ”Hüstrü Margeta Hemmans Tomt” (Kuva 11.3) (Fattenborg 1748). Kartan tulkittiin kuvaavan alueella sijaitsevaa rakennuksetonta asuinpaikkaa, joka liittyi rouva Margareetaan.

Kartalla kuvattu asuinpaikka sijaitsi Svartbäckin kylämäestä noin 350 metrin päässä. Tämän vuoksi rouva Margareetan henkilöllisyyttä lähdettiin selvittämään Svartbäckin kylään liittyvien historiallisten lähteiden ja muiden historian tietojen tarkastelulla. Vanhin maininta kylästä ilmeni olevan vuodelta 1420, joten kyseessä oli keskiajalta periytyvä kylä (DF 1620). Kylämäkeä ei ole tutkittu arkeologisesti, mutta historian tietojen mukaan kylässä oli 1540-luvulla seitsemän tilaa, joista Skeppars, Kloss, Anta eli Anttila, Lindas ja Marsbacka tunnetaan nimeltä. Lisäksi oli kaksi nimetöntä tilaa, jotka autioituivat tai yhdistyivät muihin tiloihin 1500-luvun loppuun mennessä. Varhaisin maininta Marsbackan tilasta oli vuodelta 1536, ja tila jaettiin Svartbäckin kylän tilojen Skeppars ja Anttila kesken vuonna 1682. (Brenner 1955: 499–500, 502; Brenner & Rancken 1953: 78; Brenner & Westman 1964: 139.)

Siuntion asutuksen yleisluetteloiden ja paikallishistoriassa esitettyjen tietojen perusteella kävi myös ilmi, että Marsbackan tilaa piti vuosina 1612–1629 Siuntion kirkkoherra Martinus Eschilli Helsing ja hänen kuolinpesänsä sekä puolisonsa Margareeta Andersdotter. Vuodesta 1620 vuoteen 1711 tila mainittiin rouva Margareetan nimissä, paitsi vuosia 1672–1680, jolloin tilan yhteydessä mainittiin Anders Andersson. Ainakin 1600-luvun alkuvuosikymmeninä kyseessä oli kirkkoherran leski Margareetta Andersdotter. 1600-luvun lopulla viimeistään vuodesta 1682 tilan yhteyteen merkitty Margareetta Andersdotter oli puolestaan kappalaisen leski Margareetta. Hän oli Siuntion kirkkoherran Martinus

Kuva 11.3. Vuoden 1748 kartan mukaan Svartbäckin kylämäellä olevala vaaleanpunervalla tontilla oli neljä taloa. Läntisimpänä oli numero yksi eli Anttila, keskellä numero kaksi eli Kloss ja idässä numerot kolme eli Skeppars eteläisempänä ja neljä eli Lindas pohjoisempana. Kylämäestä koilliseen sijoittui erillinen rajattu ala merkittynä punertavalla värillä ja tekstillä ”Hüstrü Margeta Hemmans Tomt”. Kartta Kansallisarkisto, Fattenborg 1748.

Eschilli Helsingin tyttären pojan Martinus Johannis Forsiuksen puoliso. (Asutuksen yleisluettelo; Brenner 1955: 193, 500; Brenner & Rancken 1953: 68, 70, 73, 78; Brenner & Westman 1964: 138–139; Väänänen 2011.)

Läpikäytyjen tietojen perusteella tulkittiin, että vuoden 1748 kartan rakennuksettoman asuinpaikan yhteyteen merkitty rouva Margareetta viittasi nimenä kappalaisen leskeen. Näin kyseessä lieni hänen hallussaan olleen Svartbäckin kylän Marsbackan tilan paikka. Todennäköisesti Marsbackan tila oli ollut paikalla jo viimeistään 1500-luvulla. Marsbackan tilalla oli 1630-luvulla tulipalo, jonka jälkeen tila jäi ilmeisesti verotuksen näkökulmasta autioksi 1670-luvulle saakka. Marsbacka mainitaan myös ilmeisesti sanalla ”bystomten” vuonna 1672 Anders Anderssonin ottaessa tilan pitoonsa. (Brenner 1955: 500, 502; Brenner & Westman 1964: 139.) Näin se ei olisi ollut vain yksittäisen talon paikka, vaan myös Svartbäckin kylään liittyvä toinen tontti.

Kylän ja tilojen historian selvittäminen johtikin lopulta tulkintaan siitä, että Svartbäckin kylä lie-
nee ollut ainakin 1500–1700-luvulla jakautuneena kahdelle eri tontille, läntiselle kylämäen ja itäiselle Marsbackan tilan tontille. Vuoden 1748 kartan perusteella rouva Margareetan nimissä oleva Marsbackan tilan tontti on huomattavan suuri kooltaan, jos sitä verrataan kylämäellä olevaan tonttiin (Kuva 11.3). Kokonsa puolesta Marsbackan tilan tontilla onkin voinut olla jossakin vaiheessa muitakin kylän tiloja, kuten esimerkiksi 1500-luvulla Svartbäckissä autioituneista tiloista ainakin yksi. Toisaalta vuoden 1767 kartan perusteella voi tehdä päätelmän siitä, että 1500-luvulla autioituneet tilat olisivat olleet kylämäellä (Fattenborg 1767). Asutus Marsbackan tilalla päättyi ilmeisesti viimeistään vuonna 1713, jolloin venäläiset tulivat seudulle isonvihan yhteydessä (vrt. Brenner 1955: 504; Brenner & Rancken 1953: 333).

11.5 Lopuksi

Marsbacken 2 tarkastelussa arkeologisin menetelmin saadut tiedot muodostivat tärkeän lähtökohdan tulkintojen tekemiselle menneisyyden ihmisen toiminnasta. Yhdistämällä inventointien, koekaivauksen ja vuoden 1748 kartan antamat tiedot maastokarttaan voitiin havaita, että ihmisen toimintaan liittyvät ilmiöt sijoittuivat jokseenkin samaan paikkaan maastossa (Kuva 11.2). Osa maan päällä havaittavista jäännöksistä ja korkeammista fosfaattipitoisuuksista liittyi selkeästi rouva Margareetan nimissä olevan asuinpaikan maa-alaan. Tämä koski myös likamaahavaintoja. Lisäksi kaivaushavainnot tulisi-
sijoista ja likamaakuopista sijoittuivat tälle paikalle, samoin useimmat keramiikka- ja savitiivistelöydöt sekä runsaslöytöisimmät koekuopat.

Arkeologiset aineistot vaikuttivat ilmentävän sekä esihistoriallista että historiallista asutusta paikalla. Niiden yhdistäminen historian tietoihin tuki ajatusta siitä, että Svartbäckin kylän itäisemmäksi tontiksi tulkittu maa-ala välittömene lähiympäristöineen olisi pitkäaikaisimman ja intensiivisimmän ihmistoiminnan paikka Marsbackenissa. Tontin ulkopuolelle sijoittuvat korkeammat fosfaattipitoisuudet voisivat kuitenkin olla tulkittavissa Moisanen (1993: 13–16) esittämään tapaan enemmän esihistoriallisen ajan asutukseen liittyviksi.

Historiallisten tietojen ja koekaivauksen tulosten perusteella vaikutti myös siltä, että Marsbackenin alue voi olla 1500–1600-lukuja vanhemman historiallisen ajan asutuksen paikka. Onkin mahdollista, että siellä olisi ollut keskiaikaista asutusta. Tähän voi viitata esimerkiksi koekaivauksissa löytynyt ja mahdollisesti jo keskiaikaan ajoittuva nappien valinmuotti, jota on käytetty hioimena (Moisanen 1993: 10). Sinänsä esine on voinut joutua löytöpaikalleen esimerkiksi heinä- tai viljankorjuun yhteydessä, jolloin se ei kertoisi keskiaikaisesta ihmistoiminnasta alueella. Keskiaikaiseen asutukseen voivat kuitenkin viitata myös alueelta löydetty nk. rautakauden tyyppin yleiskeramiikka ja savitiiviste.

Jos alue on ollut sovelias rautakautiseen asumiseen, se on todennäköisesti ollut sopiva myös varhaisen keskiaikaisen elämisen näkökulmasta. Näin se olisi niiden muutaman siuntiolaisen historiallisen asuinpaikan joukossa, joilta on arkeologisia havaintoja keskiaikaisesta ihmistoiminnasta.

Inventointien, yleiskartoituksen, koekaivauksen, fosforikartoituksen sekä karttojen, kirjallisten lähteiden ja muiden historian tietojen tarkastelun avulla käsitys Marsbackenin alueen muinaisjäännöksistä on muuttunut niiden 1900-luvun alussa tapahtuneen löytymisen jälkeen monin tavoin. Alun perin pronssikautisen ja rautakautisen röykkiön sijaintipaikkana pidetty alue on ilmennyt moneneen eri aikaan ihmisen asuttamaksi ja hyödyntämäksi. Lisäksi sillä tapahtunut toiminta on voitu sitoa osittain myös historiallisiin henkilöihin.

Marsbackenin alueen tarkastelun tavoitteena oli käydä läpi uudelleen kohdetta koskevaa arkeologista aineistoa ja täydentää sen antamaa tietoa muiden tutkimusaineistojen ja -tulosten avulla. Samalla käsitys kohteen luonteesta ja iästä muuttui sekä tarkentui. Tarkastelu osoittaa kiinnostavalla tavalla, että kauemmankin aikaa sitten arkeologisesti tutkittujen jäännösten ja niistä käytettävissä olevien aineistojen uudelleen pohdiskelu ja täydentäminen esimerkiksi historiallisilla lähteillä ja tutkimustiedolla voi johtaa merkittävän uuden tiedon löytämiseen.

Lähteet

Julkaisemattomat lähteet

Asutuksen yleisluettelo. Siuntio, Asutuksen yleisluettelo -kokoelma. Kansallisarkisto, Digitaaliarkisto. <<http://digi.narc.fi/digi/dosearch.ka?sartun=12345.KA>>

Cleve, N. 1933. Inventering av fasta fornlämningar i Karis s.n. sommaren 1931. Tutkimusraportti, Museovirasto, Helsinki.

DF 1620. Diplomatarium Fennicum, Finlands medeltidsurkunder II, 1624 Skinnarby i Sjundeå 10 juni 1420. <<http://df.narc.fi/document/1624>>

Fattenborg, H. 1748. Siuntio, Svartbäck; Egokarta med beskrifning 1748–1748, (B45a:18/1-3). Kansallisarkisto, Digitaaliarkisto. <<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=50750437>>

Fattenborg, H. 1767. Siuntio, Svartbäck; Egokarta med delningsbeskrifning 1767–1767 (B45a:18/4-5). Kansallisarkisto, Digitaaliarkisto. <<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=50750439>>

af Hällström, O. 1946. Redogörelse för undersökningen av ett röse på Räckers kapellansbolsmark i Karis köping. Tutkimusraportti, Museovirasto, Helsinki.

Kankkunen, P. 1993. Karjaa Alsätra Hönsakerskullen. Metallikautisen asuinpaikka-alueen koekaivaus 1992. Tutkimusraportti, Museovirasto, Helsinki.

Kelola, H. & Koivisto, S. 2009. Karjaa (Raasepori) Bäljars 2. Pronssi- ja rautakautisen asuinpaikan kaivaus 2008. Tutkimusraportti, Museovirasto, Helsinki.

Laulumaa, V. 2015. Siuntio, Siuntion kunnan arkeologinen inventointi 24.9.–5.11.2014. Tutkimusraportti, Museovirasto, Helsinki.

Lindelöf, A-L. 1913. Luettelo Uudenmaan hautaraunioista. Tutkimusraportti, Museovirasto, Helsinki.

Maaranen, P. 2018a. Siuntio Marsbacken. Kiinteän muinaisjäännöksen tarkastus: pronssikautinen röykkiö ja kiveykset. Arkeologisen kohteen tarkastus: maarakenteet (kaivanto). Tutkimusraportti, Museovirasto, Helsinki.

Maaranen, P. 2018b. Siuntio Marsbacken 2. Kiinteän muinaisjäännösten tarkastus. Alakohde 1: asumuspainanteet. Alakohde 2: kylätontti. Tutkimusraportti, Museovirasto, Helsinki.

Maaperäkartta 1961. Siuntio 203206, mittakaava 1:20 000. Maataloudellinen maaperäkartta. Karttalehti, Maatalouden tutkimuskeskuksen maantutkimuslaitos, Helsinki.

Moisanen, J. 1992a. Karjaa Alsätra Hönsåkerskullen. Rautakautisen röykkiön ja asuinpaikka-alueen koekaivaus 1991. Tutkimusraportti, Museovirasto, Helsinki.

Moisanen, J. 1992b. Siuntio 37–39 Marsbacken, KM 27423. Löytöluettelo, Muinaiskalupäiväkirja, Museovirasto, Helsinki.

Moisanen, J. 1993. Siuntio 37–39 Marsbacken. Pronssi- ja rautakautisen asuinpaikan koekaivaus. Tutkimusraportti, Museovirasto, Helsinki.

Nylund, E. 1927. Röykkiöiden tarkastuksia Siuntiossa. Tutkimusraportti, Museovirasto, Helsinki.

Kirjallisuus

Brenner, A. 1955. *Sjundeå sockens historia*. Andra delen. Hangö: Hangö Tryckeri Aktiebolag.

Brenner, A. & Rancken, A. W. 1953. *Sjundeå sockens historia*. Första delen. Hangö: Hangö Tryckeri Aktiebolag.

Brenner, A. & Westman, S-O. 1964. *Sjundeå sockens historia*. Tredje delen. Hangö: Hangö Tryckeri Aktiebolag.

Karsvall, O. 2013. Retrogressiv metod. En översikt med exempel från historisk geografi och agrarhistoria. *Historisk tidskrift* 133:3, 2013, 411–416.

Lavento, M. 2000. Kohdennetun inventoinnin suunnittelu, tyypit ja menetelmät. Teoksessa P. Maaranen & T. Kirkinen (toim.) *Arkeologinen inventointi. Opas inventoinnin suunnitteluun ja toteuttamiseen*: 17–32. Helsinki: Museovirasto, arkeologian osasto.

Maaranen, P. 2019. Hüstrü Margeta Hemmans Tomt – satakunta vuotta tunnetun arkeologisen kohteen uudelleentarkastelu ja tulkinta. *Muinaistutkija* 2019(4): 18–29.

Meinander, C. F. 1973. Brobackan pyöreä solki. Teoksessa P. Sarvas & A. Siiriäinen (toim.) *Honos Ella Kivikoski*: 146–151. Suomen Muinaismuistoyhdistyksen Aikakauskirja 75.

Pesonen, P. 2008. Prospektointi. Julkaisussa P. Halinen, V. Immonen, M. Lavento, T. Mikkola, A. Siiriäinen & P. Uino (toim.) *Johdatus arkeologiaan*: 192–200. Helsinki: Gaudeamus.

Strandberg, N. 2002. Houses by the Shore – Early Metal Age and Iron Age houses of Hulkio in Kaarina and Porvoo in Böle. Julkaisussa H. Ranta (toim.): *Huts and Houses Stone Age and Early Metal Age Buildings in Finland*: 211–226. Helsinki: Museovirasto.

Tontti, J. 2002. Sinne ja takaisin – hermeneuttisen filosofian seikkailut 1900-luvulla. *niin&näin* 3/2002: 52–63.

Väänänen, K. 2011. Forsius, Martinus Johannis (K 1674). Kansallisbiografia, Turun hiippakunnan paimenmuisto 1554–1721-verkkójulkaisu. *Studia Biographica* 9. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. <<https://kansallisbiografia.fi/paimenmuisto/henkilo/702>>